

บทย่อ

ปาฐกถา “เปรม บุรี” ครั้งที่ 13 เรื่อง

“จริยธรรมนักกฎหมาย แนวทางป้องกันการฟ้องร้อง”

ศาสตราจารย์ แสง บุญเฉลิมวิภาส

เรียน ศาสตราจารย์ เกียรติคุณ นายแพทย์เปรม บุรี ท่านคณบดี ท่านหัวหน้าภาควิชาศัลยศาสตร์ ท่านคณาจารย์และผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างมากที่ทางภาควิชาศัลยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี เชิญผมมาปาฐกถาในครั้งนี้ ในความรู้สึกร่วมกัน ซึ่งก็ตรงกับท่านทั้งหลายว่า อาจารย์นายแพทย์ เปรม บุรี เป็นบุรุษนับุคคลที่ควรแก่การเคารพนับถือ อาจารย์เปรมเป็นแบบอย่างของผู้เสียสละ และผู้ที่อุทิศตนทำงานให้กับประเทศชาติอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ต้องเป็นที่ยกย่องให้คนรุ่นหลังได้รับรู้และยึดถือดังนี้

1. อาจารย์เปรม บุรี คือคนดีของแผ่นดิน เป็นผู้เสียสละเพื่อประเทศชาติ อาจารย์เป็นเสรีไทย ทำงานแบบลับ ๆ เสี่ยงภัย เพื่อประเทศชาติ เป็นแบบอย่างของความดีโดยไม่แสดงตัวหรือโอ้อวดให้ใครรู้

2. อาจารย์เปรม บุรี เป็นแบบอย่างที่ดีของครูแพทย์ นอกจากความรู้ที่ถ่ายทอดให้แก่ลูกศิษย์ อาจารย์ยังเป็นผู้ที่มีความเมตตาต่อศิษย์และผู้ร่วมงาน ลูกศิษย์หรือผู้ที่ร่วมงานกับอาจารย์เปรม จะรู้สึกอบอุ่นและรับรู้ได้ถึงความรักที่ได้รับความเคารพ

3. อาจารย์เปรม บุรี คือแบบอย่างของผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ อาจารย์คือคุณหมอมากด้วยความรู้และประสบการณ์ อาจารย์เป็นแบบอย่างของคุณหมอผู้มีความเมตตาและปฏิบัติกับผู้ป่วยอย่างกัลยาณมิตร

4. อาจารย์เปรม บุรี คือ แบบอย่างของชาวพุทธที่มีความสมณะ เรียบง่ายและเข้าถึงแก่นธรรมเชิงองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

ปาฐกถา “เปรม ภูมิ” ครั้งที่ 13

ผมได้มีโอกาสพบและทำงานร่วมกับอาจารย์เปรม ภูมิ เมื่อครั้งที่อาจารย์มาช่วยจัดทำหลักสูตรของคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเมื่อได้เปิดการเรียนการสอน อาจารย์เปรม ภูมิ ก็ได้ให้ความเมตตาช่วยสอนด้วย โดยเฉพาะการจัดให้มีวิชาเวชศาสตร์ชุมชน เหมือนที่อาจารย์ได้จัดให้ที่คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดีมาแล้ว ช่วงเวลาที่ผมได้มีโอกาสไปร่วมงานกับอาจารย์เปรม ภูมิ ผมได้รับความรู้และประสบการณ์และแบบอย่างที่ดีจากแพทย์ผู้ใหญ่มากขึ้น นอกจากความรู้ทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขแล้ว

อาจารย์ เปรม ภูมิ ยังทำให้ผมได้เข้าใจในหลักธรรมของพุทธศาสนาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เป็นเหตุเป็นผล โดยเฉพาะหลักไตรลักษณ์ คือ คิ่ สมภาณี ปัญญา

อาจารย์ เปรม ภูมิ ได้อธิบายให้ผมฟังว่า หลักไตรลักษณ์ นอกจากศีล สมาธิ ที่ชาวพุทธถือปฏิบัติอยู่แล้ว ชาวพุทธจะต้องเข้าใจในเรื่องของปัญญาด้วย ซึ่งท่านได้สรุปให้เข้าใจโดยง่าย โดยกล่าวถึงสาระของคำว่า ปัญญาใน 3 ประการ ดังนี้

สุดตมปัญญาคือ ปัญญาที่ได้จากกัร observation

จินตมปัญญาคือ ปัญญาที่ได้จากกัร reasoning

ภาวนามมปัญญาคือ ปัญญาที่ได้จากกัร experiment

คำอธิบายของอาจารย์ เปรม ภูมิ ทำให้ผมเกิดความเข้าใจและศึกษาลักษณะต่อไปได้ โดยเฉพาะความหมายของภาวนามมปัญญาคือ การพิจารณาให้รู้โลกตามที่เป็นจริง ภาวนาก็คือการพัฒนาทางจิต ซึ่งก็คือการลงมือปฏิบัติ เหมือน experiment ที่อาจารย์ เปรม ท่านว่าไว้ ทำให้มาถึงคำกล่าวของมหาตมาคานธีที่ว่า

“ถ้าคุณเรียนจากตำรา คุณจะได้รับความรู้ แต่ถ้าคุณเรียนจากประสบการณ์จริง คุณจะได้ปัญญา”

คำว่า ปัญญา ในพุทธศาสนา ก็คือ Wisdom และเป็น Wisdom ที่ resulting from mental development

คำว่า ภาวนา จึงมีความสำคัญในแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนา

ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของคำว่า ภาวนาไว้ว่า

จริยธรรมนักกฎหมาย แนวทางป้องกันการทำผิด

“คำว่า “ภาวนา” บางครั้งใช้ในความหมายที่คลาดเคลื่อน เข้าใจว่า เป็นการบ่น เป็นการท่องพิมพ์ คำสวดอะไร แต่ในภาษาทางธรรมของเดิม หมายถึง การฝึกอบรมจิตใจและฝึกอบรมปัญญา ปราศจากกิเลส เครื่องมัวหมอง ให้จิตผ่องใส ปัญญารู้เท่าทันความจริงของสิ่งทั้งหลาย”

การเข้าใจในหลักธรรมอย่างถ่องแท้ของอาจารย์ เปรม ภูมิ ทำให้อาจารย์เป็นแบบอย่างของครูแพทย์และแพทย์ที่ดีของประชาชน เพราะอาจารย์ใช้หลักศีลธรรมหรือหลักจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ ซึ่งมีคุณค่าสูงกว่ากฎหมาย

ความหมายของจริยธรรมก็คือศีลธรรม

คำว่า “จริยธรรม” เป็นคำที่เราใช้กันโดยทั่วไปในทุกวันนี้ แต่ถ้ามองย้อนไปในอดีต เรามักจะพูดถึงคำว่า “ศีลธรรม” หลายท่านคงจะจำได้ว่า สมัยที่ยังเป็นนักเรียน เราจะเรียนวิชา “หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม” คำว่าจริยธรรมเป็นคำที่นำมาใช้ภายหลัง โดยแปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Ethic ซึ่งมาจากคำว่า Ethos ในภาษากรีก หมายถึง ประเพณีหรือการปฏิบัติตามกันมาเป็นเวลานานหรือหมายถึงศีลธรรมของกลุ่ม (group morality)

เรื่องของจริยธรรม จึงเป็นเรื่องที่ชั่ว อะไรควรทำหรือไม่ควรทำ ซึ่งความเป็นมนุษย์สามารถที่จะรู้และทำเช่นนั้นได้

ท่านอาจารย์พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายว่า ถ้ามองแบบพุทธศาสนา ในเชิงเปรียบเทียบกัน จะเห็นความแตกต่างที่สำคัญว่า

1. “จริยธรรม” แบบตะวันตก หรือที่เข้าใจโดยมากมองคล้ายเป็นอะไรที่สำเร็จรูปเป็นคำสั่งเป็นคำบัญชาลงมาอย่างนั้นอย่างนี้ หรือแม้แต่เป็นเพียงบัญญัติทางสังคมแต่ในทางพุทธศาสนา “จริยธรรม” โยงถึงธรรมเข้าติด คือเป็นเรื่องการกระทำของมนุษย์ที่มีผลสืบเนื่องมาจากความจริงตามธรรมชาติ

1 สำหรับคำว่าจริยศาสตร์ (Ethics) จะใช้ในความหมายทางปรัชญา เป็นทฤษฎีว่าด้วยความดีว่าความดีคืออะไร เป็นคำถามและคำตอบในเชิงนามธรรม (ดูรายละเอียดได้จาก ปรีดี เกษมทรัพย์, นิตยภัฏ, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 7 พ.ศ.2548, น.33)

ปาฐกถา “เปรม วัชร” ครั้งที่ 13

2. “จริยธรรม” แบบตะวันตก หรือที่เข้าใจกันโดยมาก เน้นพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอก หรือที่มีผลทางสังคม โดยมองอย่างที่เราเรียกกันว่าเป็นแบบแยกส่วน โดยแนวคิดดังกล่าว ทางตะวันตกได้แยกพฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นข้อๆ ดังนี้

- Beneficence การทำประโยชน์
- Non-maleficence การไม่ทำอันตราย
- Autonomy การเคารพในการตัดสินใจอย่างเสรี
- Justice การรักษาความยุติธรรม
- Veracity การพูดความจริง
- Fidelity ความซื่อสัตย์สุจริต

สำหรับทางพุทธศาสนา “จริยธรรม” เป็นเรื่องของการดำเนินชีวิต หรือการเป็นอยู่ทั้งหมด (“จริณ” มาจาก “จร” ที่แปลว่า เดิน หรือดำเนิน) ดังที่พบในหลักที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” แปลว่า การดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์แห่งการพัฒนาชีวิตทั้ง 3 ด้าน คือ การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยพฤติกรรมเป็นต้น (ศีล) การพัฒนาจิตใจ (สมาธิ) และการรู้คิดเข้าใจ หยั่งรู้ยังเห็น (ปัญญา) ทั้ง 3 ด้านนี้ เป็นปัจจัยอิงอาศัยและส่งผลต่อกัน ไม่อาจแยกต่างหากจากกัน

ท่านอธิบายว่า “จริยธรรม” ก็คือ ความจริงตามธรรมชาติที่สัมพันธ์กับมนุษย์ ในแง่ของการกระทำที่จะให้เกิดผลดีนั่นเอง อาจพูดอีกสำนวนหนึ่งว่า “จริยธรรม” คือ เหตุปัจจัยในการะบวนการของธรรมชาตินั้นเอง จับเอาเฉพาะส่วนที่เป็นการกระทำของมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดผลที่มองในแง่ของมนุษย์ว่าเป็นผลดีหรือเกื้อกูล²

ส่วนคำว่า “คุณธรรม” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Virtue ซึ่งหมายถึง สภาพคุณความดีที่ปฏิบัติตามหลักจริยธรรม จนปรากฏเป็นบุคลิกลักษณะ (character) ของบุคคลนั้น

² พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), ชีวิต จริยธรรมกับการจัดการทางแพทย์, จัดพิมพ์โดยมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, พ.ศ. 2547, น. 10-11.

จริยธรรมนำกฎหมาย แนวทางป้องกันการฟ้องร้อง

โดยความหมายดังกล่าว จริยธรรม จึงเป็นเรื่องที่เหนือกว่ากฎหมาย จริยธรรมเป็นเรื่องควรหรือไม่ควรกระทำ ในขณะที่กฎหมายเป็นเรื่องของความถูกผิด หากผู้ประกอบการยึดหลักจริยธรรมในการประกอบวิชาชีพ สิ่งนั้นย่อมอยู่เหนือกฎหมายอยู่แล้ว

ความหมายของคำว่าวิชาชีพและจริยธรรมบนหนทางแห่งวิชาชีพ

คำว่า “วิชาชีพ” มาจากคำว่า “Profession” มาจากคำกริยา “To profess” จากคำลาติน pro+feri แปลว่า ยอมรับหรือรับไว้ เป็นของตน ศัพท์คำนี้เดิมใช้ในทางศาสนา เป็นการประกาศตนว่ามีศรัทธาในศาสนาหรือการประกาศปณิธานตน³

สำหรับคำว่า “วิชาชีพ” ในความหมายดั้งเดิมเป็นศัพท์ที่ใช้กับนักบวชและนำมาใช้กับแพทย์ และนักกฎหมายในเวลาต่อมา ในเรื่องผู้ที่ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์และกฎหมาย มักจะเป็นที่คาดหวังจากสังคมว่า คือผู้ที่มีความรู้และต้องมีการศึกษาไปด้วย ความคาดหวังดังกล่าวมิใช่เพียงความรู้เชิงทฤษฎีส่วนบุคคล หากเป็นเรื่องที่สังคมโดยส่วนรวมมีความเห็นว่าควรจะเป็นเช่นนั้น ในเรื่องนี้หากศึกษาค้นคว้าไปถึงประวัติศาสตร์ของสองวิชาชีพดังกล่าว ก็จะพบว่า ทั้งแพทย์และนักกฎหมายได้รับการยกย่องว่า คือผู้ประกอบการวิชาชีพ (Profession) ซึ่งเป็นศัพท์ที่มีความหมายมาก

พระอาจารย์วรวรรณธรรมมณีบรรณิพงษ์ประพัทธ์เคยทรงแปลศัพท์ “Profession” ว่า “อาชีพปณณ”⁴ เพราะสภาพอันแท้จริงแห่งวิชาชีพก็คือการปฏิบัติตนต่อสรรพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะประกอบอาชีพตามธรรมเนียมซึ่งมีไว้เป็นบรรทัดฐาน อาชีพปณณในชั้นต้นได้แก่วิถีทางของนักบวชซึ่งต้องเคร่งครัดในระเบียบวินัยที่บังคับไว้ ต่อมาแพทย์และนักกฎหมายก็ได้รับการยกย่องว่าลักษณะงานที่ว่าเป็นวิชาชีพ (Profession) ด้วย

³ ปรีดี เกษมทรัพย์, หลักวิชาชีพนักกฎหมายในภาคพื้นยุโรป, ในหนังสือ รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย แสง บุญเฉลิมวิภาส บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งที่ 6, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2543, น.115.

⁴ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ประพัทธ์, อาชีพปณณ, ในหนังสือ รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย แสง บุญเฉลิมวิภาส บรรณาธิการ, เพ็ญอักษร, น.101-13.

เพราะแพทย์คือผู้ที่ศึกษาช่วยผู้ป่วยให้หายจากโรคร้าย ขณะนั้นก็ถูกกฎหมายคือผู้ต้อง
 ฝัง ความยุติธรรม

คำว่า “วิชาชีพ” หรือ “Profession” จึงมีที่มาและความหมายที่ลึกซึ้ง มีความแตกต่างจากการประกอบอาชีพ (Occupation) โดยทั่วไป เพราะอาชีพนั้นหมายถึงเพียงการทำงานหากินแต่วิชาชีพเป็นงานที่ต้องอุทิศตนตามอุดมการณ์แห่งวิชาชีพนั้นๆ แม้จะมีค่าตอบแทนก็เรียกได้ในลักษณะเป็นค่าธรรมนิยม (fee) ไม่ได้เรียกว่าเป็นค่าจ้าง (wage) เหมือนอาชีพอื่นๆ หนทางแห่งวิชาชีพของแพทย์หรือนักกฎหมายจึงมิใช่เรื่องของการทำกำไรเชิงธุรกิจ

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ให้ข้อคิดแก่นักศึกษาแพทย์ไว้ว่า

“อาชีพแพทย์นั้นมิใช่ยารัตน์ แพทย์ที่ดีจะไม่ร่ำรวย แต่ไม่อดตาย ถ้าใครอยาก
ร่ำรวย ก็ควรประกอบอาชีพอื่น อาชีพแพทย์นี้ จำต้องยึดมั่นในอุดมคติ เมตตา กรุณา”
(พระราชดำรัสของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
พระราชทานแก่บัณฑิตแพทย์รุ่นปี ค.ศ.
1929)

โดยที่ความหมายของคำว่า วิชาชีพ หรือ profession มีพื้นที่แตกต่างจากการ
ประกอบอาชีพโดยทั่วไป วิชาชีพจึงมีลักษณะเฉพาะดังต่อไปนี้

1. เป็นงานที่มีการยกย่องสรรเสริญไปตลอดกาล โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงให้ข้อคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า “True success is not in the learning but in its application to the benefit of mankind”

5 ตามข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม เรียกว่าต่อแบบแทนที่ แพทย์จะพึงได้รับว่า ค่าบริการที่ควรได้รับตามปกติ (ข้อ ๖) ฉบับแพทยสภาว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 หมวด 3 ข้อ 1)

จิตติ ดิงคภักย์, หลักสูตรวิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาบริหารการศึกษาระดับปริญญาโท, พิมพ์ครั้งที่ 6, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2533, น. 19.

18

วิธียธรรมนำกฎหมาย แนวทางป้องกันการค้าฟองรัอง

2. การงานนั้นต้องได้รับการอบรมสั่งสอนเป็นเวลานานหลายปี หมายความว่าผู้ที่ประกอบวิชาชีพจะต้องมีการศึกษาโดยเฉพาะในวิชานั้น ไม่ใช่งานงานที่บุคคลทั่วไปทำได้โดยเพียงทดลองปฏิบัติ แต่ต้องมีการฝึกอบรมอย่างสมบูรณ์แบบในทางวิทยาศาสตร์ชั่วระยะเวลาหนึ่ง (prolonged formal scientific training) อีกทั้งเป็น การศึกษาอบรมทางความคิด (intellectual) ยิ่งกว่าการใช้มือ (manual) และแรงงาน” ฉะนั้น การผลิตแพทย์และนักกฎหมายที่ดี จึงมีใช้เรื่องที่จะกระทำได้อย่างเช่น บังสาขาวิชา เพราะหากผลิตไปไม่ได้อันตรายจะเกิดแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก

อนึ่ง โดยเฉพาะที่วิชาชีววิทยาทางกายและทางกายภาพเป็นศาสตร์ที่ต้องเรียน โดยเฉพาะ มีไหวความรู้ในลักษณะทั่ว ๆ ไป ประชาชนทั่วไป จึงมีอาจรู้และตรัสตอบได้โดยสามัญสำนึกหรืออาศัยความรู้ทั่วไป การประกอบวิชาชีพของนักกฎหมายก็ตีของแพทย์ก็ จึงต้องผูกติดอยู่กับจริยธรรมเป็นสำคัญ เพราะลักษณะงานเป็นการใช้ความรู้ที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่น หากขาดเสียซึ่งจริยธรรมก็มีโอกาสที่จะใช้ความรู้นั้นไปในทางเอารัดเอาเปรียบประชาชนได้ การสอนจริยธรรมหรือหลักวิชาชีพที่ดีจึงเป็นเรื่องที่ต้องมีอยู่ควบคู่ไปกับการให้ความรู้เฉพาะในศาสตร์นั้น ๆ

3. มีชุมชนหรือหมู่คณะที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญในวิชิรยาบรรณและ
เมืองคาร์ที่คอยสอดส่องดูแล โดยที่ลักษณะของวิชาชีพเป็นงานที่ใช้ความรู้อันมีลักษณะ
เฉพาะและต้องมิจริยธรรมดังกล่าวมาแล้ว การมีองค์กรคอยควบคุมจึงเป็นเรื่องจำเป็น
เพื่อให้ขนบธรรมเนียมที่ต้องหมู่คณะคงอยู่ได้ เป็นการคุ้มครองประชาชนและรักษา
เกียรติศแห่งวิชาชีพในขณะเดียวกัน สำหรับองค์กรที่จะควบคุมนี้โดยทั่วไปจะประกอบ
ด้วยบุคคลในวิชาชีพเดียวกัน คือเป็นการควบคุมตนเอง เพราะบุคคลเหล่านี้จะรู้ลักษณะ
องงานและรายละเอียดในเรื่องนั้น ๆ ตลอดจนผลกระทบถึงประชาชนดีกว่าผู้อื่น หาก
องค์กรวิชาชีพสามารถดูแลสมาชิกให้อยู่ในกรอบแห่งจริยธรรม ควาเห็นว่าเชื่อถือและ
เกียรติศแห่งวิชาชีพย่อมดำรงอยู่ ผู้ประกอบวิชาชีพจึงต้องคำนึงถึงภาพพจน์โดยรวม
ของผู้ประกอบวิชาชีพเดียวกันด้วย

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ได้ทรงให้ข้อคิดเกี่ยวกับการประกอบกิจของแพทย์ไว้ว่า

เพ็ญอ้าง, น.18.

“ในขณะที่ท่านประกอบกิจการแพทย์ อย่างกว้างขวางด้านผู้คนเดียว จงนึกว่าท่านเป็นสมาชิกของ “สงฆ์” คนหนึ่ง คือคณะแพทย์ ท่านทำดีหรือร้ายได้ความเชื่อถือหรือความดูถูก เพื่อนแพทย์อื่น ๆ จะพลอยยินดี หรือเจ็บร้อนอันย่อยด้วย นึกถึงความรับผิดชอบต่อผู้ที่เป็นแพทย์ด้วยกัน

แพทย์ทุกคนมีกิจที่จะแสดงความกลมเกลียวในคณะแพทย์ต่อสาธารณชน เมื่อเกิดความเลื่อมใสในคณะแพทย์ขึ้นในหมู่ประชาชนแล้ว ผู้ที่จะตั้งต้นทำการแพทย์ถึงจะยังไม่ได้อิโกลาตั้งตัวในความไวใจของประชาชน ก็จะได้ส่วนความไวใจ เพราะเรามีความนับถือในสัทธิของพระสงฆ์อันได้กิตติ แพทย์หนุ่ม ก็ได้ความไวใจเพราะคณะของเขาเป็นที่น่าไวใจ ฉะนั้นความประพฤติของแพทย์ทุกคนน่ามาซึ่งประโยชน์แก่แพทย์ใหม่ และเราก็อยากจะช่วยเหลือผู้ที่ตั้งต้นในทางอาชีพของเราเสมอไป”

ด้วยเหตุนี้ บทบาทขององค์กรวิชาชีพ จึงมีบทบาทโดยตรงในการควบคุมมากกว่าการคุ้มครองส่งเสริมรักษาประโยชน์ของประชาชนของผู้ประกอบวิชาชีพเดียวกันและบทบาทเช่นนี้ถือเป็นหลักสากลที่ปฏิบัติกันอยู่ในทุกประเทศจะแตกต่างกันก็ในรายละเอียดบางประการ⁸ สำหรับประเทศไทยหากพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายในพระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2525 จะพบว่าได้กำหนดให้องค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าวคือ แพทยสภา โดยมิวัตถุประสงค์ว่า “ควบคุมการประพฤติของผู้นประกอบวิชาชีพเวชกรรม ให้ถูกต้องตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม”⁹ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว แพทยสภาจึงได้กำหนดข้อบังคับขึ้นคือ ข้อบังคับว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ.2526 เพื่อให้แพทย์ได้ทราบ และถือปฏิบัติในแนวเดียวกัน บทบาทที่ถูกต้องของสภาวิชาชีพก็คือการสอดส่องดูแลเพื่อนร่วมวิชาชีพให้ประกอบวิชาชีพภายใต้กรอบจริยธรรมและกฎหมาย มิใช่ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือ

⁸ ดูรายละเอียดได้จากวิทยานิพนธ์ การควบคุมจริยธรรมแห่งวิชาชีพของแพทยสภาไทย และต่างประเทศ, เสนอในการประชุม “บทบาท แพทยสภาไทยในรอบ 25 ปี และทิศทางในอนาคต” ณ โรงแรม แอมบาสเดอร์รี่ กรุงเทพมหานคร วันที่ 22 ธ.ค.2536

⁹ ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษได้ระบุไว้ในเกี่ยวกับบทบาทของแพทยสภา (GMC: General Medical Council) โดยระบุใน Medical Act 1983, Section 1 (1A) ว่า (1 A) The main objective of the General Council in exercising their functions is to protect promote and maintain the health and safety of the public.

วิชาชีพเข้าใจบทบาทและดูแลตรวจสอบกันได้ดี เป็นที่ศรัทธาของประชาชน คดีก็จะได้ไม่ต้องไปถึงศาล

แพทย์บนหนทางแห่งวิชาชีพในสังคมไทย

จากความหมายและลักษณะงานของวิชาชีพดังกล่าวมาแล้ว หากจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับความเข้าใจในสังคมไทย ก็จะพบว่ายังมีความเข้าใจต่างกันอยู่บ้าง ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

ความเข้าใจในลักษณะงานทางการแพทย์ หากย้อนหลังไปดูสังคมไทยในอดีตจะพบว่า การแพทย์ในสังคมไทยเดิมเป็นการรักษากันแบบพื้นบ้านที่ไม่มีความซับซ้อนนัก และถือว่าการทำให้ผู้ที่เจ็บป่วยหายจากโรคภัยนั้นเป็นการช่วยเหลือกันด้วยมนุษยธรรมที่ผูกพันในภาษาชาวบ้านว่า “ยาขอ หมอยา” ยาที่ใช้รักษาก็คือสมุนไพรที่ได้ในชุมชนนั่นเอง ส่วนการรักษาก็คือการช่วยเหลือกันและมีความเชื่อว่า ผู้รักษาจะได้บุญกุศลจากการทำหน้าที่นั้น การเรียกค่ารักษาพยาบาลจะมีบ้างในบางครั้ง ก็ถือว่าเป็นค่าธรรมเนียมบูชาครูและจะเรียกมากไม่ได้ ยาที่จ่ายไปก็มักล้าถื่อว่าเป็นสิ่งที่จะซื้อขายได้ แต่เป็นสิ่งที่มอบให้แก่กัน การไปหาหมอหรือขอยาเพื่อรักษาโรค จึงใช้คำว่า “ขอเจียดยา” มิใช่ซื้อขาย ทำนองเดียวกับใช้คำว่า “ขอเช่าพระ” เป็นต้น

แต่เมื่อการแพทย์สมัยใหม่ได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ซึ่งอยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5 ในระยะแรกชาวบ้านยังไม่คุ้นเคยมากนัก แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป ปรากฏว่าโรคร้ายบางอย่างไม่อาจจะเยียวยาได้ด้วยยาไทย แต่การแพทย์แผนใหม่ช่วยได้ดีกว่า ชาวบ้านจึงมีศรัทธามากขึ้นและมากขึ้นตามลำดับจนกระทั่งค่อย ๆ ทอดทิ้งแพทย์แผนไทย ทอดทิ้งภูมิปัญญาชาวบ้านไปอย่างน่าเสียดาย การแพทย์ในปัจจุบันจึงเป็นการรักษาแบบสมัยใหม่เกือบทั้งหมด เดินตามแบบตะวันตกเกือบทุกเรื่อง เครื่องมือและยา หรือวัตถุดิบส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศแต่ในระยะเวลาหลังเริ่มมีการฟื้นฟูแพทย์แผนไทยให้กลับมา ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างมาก

อนึ่ง ในรอบยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมาความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับบริการทางการแพทย์ที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่งก็คือ การนำวิชาความรู้ทางการแพทย์ไปทำกำไรในเชิงธุรกิจ แพทย์ส่วนหนึ่งมองว่าการประกอบวิชาชีพเวชกรรมเป็นเรื่องที่จะหาเงินได้มาก และที่

เลวร้ายมากกว่านั้นก็คือ นักธุรกิจส่วนหนึ่งรวมทั้งนักธุรกิจที่เป็นนักการเมืองด้วยมองว่า บริการทางการแพทย์เป็นเรื่องที่จะทำกำไรได้ โดยไม่คำนึงว่ากำไรนั้นมาจากบริการ ประโยชน์จากความเจ็บป่วยของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ในเรื่องนี้นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ได้เคยกล่าวไว้ในการประชุมวิชาการของคณะแพทยศาสตร์ ศิริราช (ศุภ. 23 ม.ค.2516) ว่า

เมืองใดไร้ราชทัณฑ์	ปราชญ์สุดดับกิด
อีกตระกูลมีทรัพย์	สิ่งให้
หนึ่งไร้น้ำทิพย์	ขุนแพทย์
ภัยมากเมืองนั้นไซ้	ท่านห้ามอย่าเมา

“.....แพทย์เป็นเสาหินของสังคม เป็นคำกล่าวตามความประสงค์ของชาวตะวันตก เท่า ๆ กับขุนแพทย์เป็นเสมือนลายน้ําแห่งชีวิตของชาวตะวันออก เมื่อมีความเสื่อมของ ศีลธรรมจรรยา ก็จะพึงเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว.....”

หากสังคมไทยปล่อยให้ธุรกิจเข้ามาหาประโยชน์แบบนี้นี้ก็เท่ากับเป็นการทำลายระบบทั้งหมด ภาพพจน์ของแพทย์ก็จะเสื่อมถอยไปด้วย ความสัมพันธ์ที่ติ ะหว่างแพทย์และผู้ป่วยที่เรียกว่า “Fiduciary relationship” คือ มีความนับถือ ไว้วางใจกันก็ถูกทำลายลง กลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เป็นความสัมพันธ์ในเชิงกฎหมายเข้ามาแทนที่ เมื่อเกิดความผิดพลาดหรือบริการไม่ดีก็ จะนำไปสู่การฟ้องร้องในที่สุด กลายเป็นข้อพิพาทระหว่างแพทย์กับประชาชน โดย ไม่กระทบผู้ถือหุ้นซึ่งได้ประโยชน์โดยตรงจากกิจการดังกล่าว

สภาพที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ กำลังก่อให้เกิดปัญหาและจะเป็นปัญหามากขึ้น การ ทำให้โรงพยาบาลเป็นแหล่งหากำไรในเชิงธุรกิจก็ การเป็นนโยบาย Medical hub. ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการรักษายาบาลแก่ชาวต่างชาติก็ ล้วนแต่จะก่อให้เกิด ปัญหาตามมา การใช้นโยบายเชิงธุรกิจ ดังแพทย์ผู้เชี่ยวชาญและพยาบาลที่รํานาญงาน ออกจากภาครัฐ นำมาซึ่งความขาดแคลนบุคลากรเพิ่มมากขึ้น บุคลากรที่เหลืออยู่จึงต้อง ทำงานหนัก และนี่คือปัญหาที่เป็นอยู่ สิ่งที่เกิดขึ้นในขณะนี้เหมือนระบบใหญ่ถูกทำลาย ไป เมื่อระบบใหญ่ถูกทำลาย ย่อมก่อให้เกิดปัญหาตามมา

การแก้ปัญหาหากมีความเสียหายเกิดขึ้น

เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการรักษายาบาล แนวทางที่ดีที่สุดก็คือ การพูดคุยทำความเข้าใจ ถ้าเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นเหตุแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นได้ในขั้นตอนการรักษา ยาบาลที่เรียกว่า Complication ย่อมไม่ใช่ความประมาทของแพทย์แน่จะมีภาระเสียหาย เกิดขึ้นก็ตามเช่น กรณีการติดเชื้อในกระแสเลือด กรณีเช่นนี้ควรนัดญาติผู้ป่วยมาพบเพื่อชี้แจงรายละเอียดให้ทราบพร้อมทั้งแสดงความเสียใจกับเรื่องที่เกิดขึ้น แต่ถ้าหากเรื่องที่เกิดขึ้นไม่ใช่ Complication คือ เกิดจากการขาดความระมัดระวังหรือเกิดจากความผิดพลาด (Medical error) ก็ควรที่จะบอกความจริงแก่ญาติและกล่าวคำขอโทษ พร้อมทั้งหาทางช่วยเหลือเท่าที่เป็นไปได้ การแจ้งข่าวร้ายในกรณีดังกล่าวเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ซึ่งในหลักสูตรแพทย์ควรได้มีการฝึกฝนในเรื่องนี้ ทราบมาว่าหลายสถาบันมีชั่วโมงการสอน เรื่องนี้อยู่

สำหรับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นมานั้นสามารถดำเนินไปในขั้นตอนดังนี้ หากเป็นผู้ป่วยในโครงการบัตรทอง สามารถติดต่อกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติได้ตามมาตรา 41 ของ พ.ร.บ.หลักประกันสุขภาพแห่งชาติที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้จ่ายได้ดังนี้

ข้อบังคับคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้นกรณีการให้บริการได้รับความเสียหายจากการรักษายาบาล พ.ศ. 2555

ข้อ 1 ข้อบังคับนี้ เรียกว่า “ข้อบังคับคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการจ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้น กรณีผู้รับบริการ ได้รับความเสียหายจากการรักษายาบาล พ.ศ.2555”

ข้อ 2.....

ข้อ 6 ประเภทของความเสียหายที่เกิดจากการรักษายาบาลของหน่วยบริการ และอัตราการจ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้น แบ่งเป็น

(1) เสียชีวิต หรือทุพพลภาพอย่างถาวร หรือเจ็บป่วยเรื้อรังที่ต้องได้รับการ รักษาตลอดชีวิตและมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการดำรงชีวิต จ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้น ได้ ตั้งแต่ 240,000 บาท แต่ไม่เกิน 400,000 บาท

ปัญหา “เปรม ภิวัชร” ครั้งที่ 13

- (2) สูญเสียอวัยวะหรือพิการ ซึ่งมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต จ่ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้นได้ ตั้งแต่ 100,000 บาท แต่ไม่เกิน 240,000 บาท
- (3) บาดเจ็บหรือเจ็บป่วยต้อ เนื่อง ายเงินช่วยเหลือเบื้องต้นได้ไม่เกิน 100,000 บาท

แต่หากความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นกรณีร้ายแรงเช่น ผู้ป่วยพิการมากหรือเกิดความเสียหายทางสมอง ผู้ป่วยจะต้องได้รับค่าดูแลไปตลอดชีวิตซึ่งจะต้องใช้เงินมากกว่าหลักแสน กรณีเช่นนี้ก็สามารถขอเรียกค่าเสียหายจากหน่วยงานรัฐได้

โดยบุคลากรในภาครัฐจะได้รับความคุ้มครองตาม ระเบบความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539 ซึ่งในมาตรา 5 บัญญัติไว้ว่า

“หน่วยงานของรัฐต้องรับผิดชอบผู้เสียหาย ในผล แห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีนี้ผู้เสียหาย อาจฟ้องหน่วยงานของรัฐดังกล่าวได้โดยตรง แต่จะฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ไม่ได้

ถ้าการละเมิดเกิดจากเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ได้สังกัดหน่วยงานของรัฐแห่งใดให้ถือว่ากระทรวงการคลังเป็นหน่วยงานของรัฐที่ผู้เสียหายฟ้องร้องได้

เมื่อหน่วยงานของรัฐได้ช ใช้ค่าสินไหมทดแทน ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่แล้ว มาตรา 8 บัญญัติไว้ว่า

“ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายเพื่อการละเมิดของเจ้าหน้าที่ ให้หน่วยงานของรัฐมีสิทธิเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวแก่หน่วยงานของรัฐได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ได้กระทำการนั้นไปด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

สิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามวรรค หนึ่งจะมีได้เพียงใดให้คำนึงถึงระดับความร้ายแรงแห่งการกระทำและความประพฤติเป็นการนี้เป็นเกณฑ์โดยมิต้องให้ใช้เต็มจำนวนของความเสียหายก็ได้

อนึ่ง แม้บุคลากรภาครัฐจะมี พ.ร.บ.ความรับผิดทาง ละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.2539คุ้มครองอยู่ แต่การยุติคดีก็จะต่อไปต่อสู่ก ในชั้น ศาล ร เป็นขั้นตอนที่ย่างยากและเป็น

ภาระแก่คู่กรณี ในหลายประเทศจึงได้คิดระบบไกล่เกลี่ยเยียวยาขึ้น โดยใช้ในรูปแบบคณะกรรมการซึ่งมาจากภาคส่วนต่าง ๆ หากสามารถไกล่เกลี่ยเยียวยาในชั้นนี้ได้ คดีก็จะไม่ต้องไปศาล นี่คือนวัตกรรมที่มี พ.ร.บ.คุ้มครองผู้เสียหายจากการรับบริการสาธารณสุข ซึ่งแท้จริงแล้วมิใช่คุ้มครองเฉพาะผู้เสียหาย แต่คุ้มครองบุคลากรทางสาธารณสุขด้วย ผู้ประกอบวิชาชีพจึงควรให้ความสนใจและทำความเข้าใจในร่างกฎหมายดังกล่าวให้ถูกต้อง